Jäsenvaltioiden yleiset tuomioistuimet

Finlanda

Tässä osiossa annetaan tietoja Suomen yleisistä tuomioistuimista ja hallintotuomioistuimista.

Yleiset tuomioistuimet ja hallintotuomioistuimet – johdantoa

Suomen tuomioistuimet jaotellaan **yleisiin tuomioistuimiin**, jotka käsittelevät riita- ja rikosasioita, **hallintotuomioistuimiin**, jotka vastaavat hallintolainkäytöstä, sekä **erityistuomioistuimiin**.

Yleisillä tuomioistuimilla tarkoitetaan tuomioistuimia, joiden tuomiovalta on luoteeltaan yleinen. Toisin sanoen ne käsittelevät riita-asioita, jotka eivät kuulu minkään muun tuomioistuimen toimivaltaan. Yleisiä tuomioistuimia ovat:

käräjäoikeudet (20)

hovioikeudet (5)

korkein oikeus.

Yleisiä hallintotuomioistuimia ovat **hallinto-oikeudet**.

Hallintotuomioistuimia ovat korkein hallinto-oikeus ja alueelliset hallinto-oikeudet. Suomessa on kuusi alueellista hallinto-oikeutta: Helsingin, Hämeenlinnan, Itä-Suomen, Pohjois-Suomen, Turun ja Vaasan hallinto-oikeus. Lisäksi Ahvenanmaalla on oma hallintotuomioistuimensa, Ålands förvaltningsdomstol.

Ylin hallintotuomioistuin on **korkein hallinto-oikeus**.

Käräjäoikeudet

Käräjäoikeudet ovat yleisten tuomioistuinten alin oikeusaste. Ne käsittelevät riita- ja rikosasioita sekä eräitä hakemusasioita, kuten avioeroja. Suomessa on 20 käräjäoikeutta. Niiden koko sekä asiamäärien että henkilökunnan määrän osalta vaihtelee huomattavasti. Vuosittain käräjäoikeuksissa käsitellään noin 550 000 asiaa (rikosasioita 80 000, riita-asioita 420 000 ja hakemusasioita 50 000). Henkilökunnan kokonaismäärä käräjäoikeuksissa on n. 1900 henkilöä.

Näiden tuomioistuinten toimintaa ja hallinnointia ohjaavia säännöksiä ja määräyksiä on **tuomioistuinlaissa** (673/2016) ja tuomioistuinten työjärjestyksissä. Alimman oikeusasteen tuomioistuimen johtava tuomari toimii lain mukaan viraston päällikkönä myös hallinnollisissa asioissa.

Käräjäoikeudessa on lisäksi maallikkojäseniä eli lautamiehiä, jotka osallistuvat vakavimpien rikosasioiden sekä maaoikeusasioiden ratkaisemiseen. Lautamiehet valitsee kunnanvaltuusto. Oikeusministeriö vahvistaa kustakin kunnasta valittavien lautamiesten lukumäärän. Lautamiehelle maksetaan korvaus valtion varoista.

Asian käsittely käräjäoikeudessa

Riita-asian käsittelyssä käräjäoikeudessa on kaksi vaihetta: **valmistelu** ja **pääkäsittely**. Valmistelu aloitetaan osapuolten kirjallisilla kannanotoilla. Riidattomat velkomusasiat ratkaistaan jo tässä vaiheessa. Valmistelu on suullinen ja istunnossa on läsnä yksi tuomari.

Jos asiaa ei vielä tässä vaiheessa voida ratkaista, järjestetään erillinen pääkäsittely. Siinä käräjäoikeuden kokoonpanoon kuuluu joko yksi tai kolme tuomaria. Käsittelyt pidetään mahdollisuuksien mukaan yhtäjaksoisesti.

Rikosasioissa käräjäoikeuden kokoonpano riippuu käsiteltävänä olevasta rikoksesta. Vähäisiä rikoksia käsittelee yksi tuomari ja vakavammat rikokset yhden tuomarin ja kahden lautamiehen tai kolmen tuomarin kokoonpanossa.

Rikosasian käsittelyssä noudatetaan samoja periaatteita kuin riita-asian käsittelyssä. Myös rikosasiassa voidaan pitää valmisteluistunto. Tuomioistuin voi pyytää vastaajaa esittämään kantansa ennen pääkäsittelyä. Käsittely on suullinen, ja tuomio perustuu niihin tosiseikkoihin ja todisteisiin, jotka osapuolet ovat tuoneet tuomioistuimen tietoon. Kaikki todisteet otetaan vastaan pääkäsittelyssä. Myös rikosasian käsittelyt pidetään mahdollisuuksien mukaan yhtäjaksoisesti.. Tuomioistuimen kokoonpanoa ei saa muuttaa pääkäsittelyn aikana. Rikosasia voidaan laissa säädetyin edellytyksin ratkaista myös kirjallisessa menettelyssä pääkäsittelyä toimittamatta.

Jos tuomioistuimen jäsenet eivät pääse **yksimielisyyteen** tuomiosta, suoritetaan äänestys, jossa kullakin tuomioistuimen jäsenellä on yksi ääni. Jos äänet menevät tasan riita-asiassa, voittaa tuomarin kannattama vaihtoehto; rikosasiassa voittaa syytetyn kannalta lievempi vaihtoehto.

Käräjäoikeuden ratkaisu perustellaan. Useimmissa tapauksissa tuomio annetaan asianosaisille heti pääkäsittelyn päätyttyä. Laajoissa tai muuten monimutkaisissa rikosasioissa tuomion antaminen voi kuitenkin kestää enintään kaksi viikkoa. Silloin tuomio on saatavissa kirjallisena tuomioistuimen kansliasta.

Hovioikeudet

Suomessa on viisi hovioikeutta (Helsingin, Itä-Suomen (Kuopiossa), Rovaniemen, Vaasan ja Turun hovioikeus).

Ylioikeutena toimiva hovioikeus käsittelee valitukset ja kantelut käräjäoikeuden ratkaisuista. Eräissä tapauksissa hovioikeus toimii myös alimpana oikeusasteena. Se käsittelee esimerkiksi syyteasiat, jotka koskevat sen alaisien käräjäoikeuksien tuomareiden tai ylempien virkamiesten virkarikoksia. Hovioikeus myös valvoo alaisiensa käräjäoikeuksien lainkäyttöä ja käsittelee eräitä oikeushallintoasioita. Yksi oikeushallintoon liittyvistä tehtävistä on lausunnon antaminen tuomarinvalintalautakunnalle käräjäoikeuden tai hovioikeuden tuomarin viran hakijoista. Hovioikeus antaa lausuntonsa tätä tehtävää varten säädetyssä kokoonpanossa. Hovioikeutta johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa hovioikeuden presidentti.

Hovioikeus jakautuu **osastoihin**. Osastoon kuuluu osastonjohtaja ja muita tuomareita. Asioita käsitellään tavallisesti kokoonpanossa, jossa on kolme tuomaria.

Asian käsittely hovioikeudessa

Eräissä riita- ja rikosasioissa valittaja tarvitsee hovioikeudelta jatkokäsittelyluvan. Jatkokäsittelyluvan myöntämisestä säädetään laissa. Asiat käsitellään hovioikeudessa joko kirjallisessa menettelyssä tai suullisessa pääkäsittelyssä.

Korkein oikeus

Korkein oikeus on **ylin muutoksenhakuaste.** Korkein oikeus jakautuu jaostoihin, jotka ovat päätösvaltaisia viiden jäsenen kokoonpanossa.

Jotta asia voidaan saattaa korkeimman oikeuden ratkaistavaksi, asianosaisen on tehtävä tuomioistuimen tuomiota koskeva valituslupahakemus. Korkein oikeus tutkii hakemuksen saatuaan, voiko se antaa valitusluvan kyseisessä tapauksessa. Valitusluvan myöntämisestä päätetään kaksi- tai kolmijäsenisessä **kokoonpanossa**. Valituslupa voidaan myöntää vain laissa säädetyin perustein.

Korkein oikeus on vuodesta 1980 lähtien ollut ennakkopäätöstuomioistuin. Korkeimman oikeuden ratkaisulla asetetaan käytännöllisesti katsoen oikeusnormi, jota muiden tuomioistuinten on noudatettava vastaavissa tapauksissa. Valituslupaa ei tarvita asiassa, jossa hovioikeus on toiminut alimpana oikeusasteena.

Korkeimman oikeuden toimintaa johtaa **korkeimman oikeuden presidentti**. Korkeimman oikeuden jäseniä kutsutaan oikeusneuvoksiksi. Esittelijöitä ovat kansliapäällikkö, esittelijäneuvokset sekä vanhemmat oikeussihteerit ja oikeussihteerit.
Lainkäyttöasioiden käsittelyn lisäksi korkein oikeus nimittää yleisten tuomioistuinten määräaikaisia tuomareita yli vuoden mittaiseksi ajaksi. Korkein oikeus myös antaa lausunnon tasavallan presidentille toimitetuista lakiehdotuksista ja armonanomuksista.
Käsittely korkeimmassa oikeudessa on yleensä **kirjallista**. **Suullinen käsittely** järjestetään tarvittaessa.

Hallintotuomioistuimet

Hallinto-oikeudet

Perustuslaki edellyttää, että kaikessa julkisessa toiminnassa noudatetaan tarkoin lakia. Henkilö tai yhteisö, joka pitää valtion tai kunnan viranomaisen päätöstä itseään koskevassa asiassa lainvastaisena, voi pääsääntöisesti valittaa siitä.
Viranomaisen on päätöksen yhteydessä ilmoitettava, miten ja kenelle päätöksestä voi valittaa. Usein päätökseen voidaan ensin hakea oikaisua hallintoviranomaiselta, jonka jälkeen päätökseen edelleen tyytymätön voi valittaa hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeuksien tuomiopiirit määräytyvät maakuntien aluejaon mukaisesti niin, että yhteen tuomiopiiriin voi kuulua yksi tai useampia maakuntia.
Hallinto-oikeus ratkaisee valituksen perusteella, onko valituksenalainen viranomaisen päätös lainmukainen. Ellei hallinto-oikeuden ratkaisu tyydytä, voidaan useimmissa asioissa valittaa edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen tai ainakin hakea valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta.
Hallinto-oikeuksista säädetään hallinto-oikeuslaissa (430/1999), valtioneuvoston asetuksessa hallinto-oikeuksien tuomiopiireistä (865/2016) sekä yksittäisissä työjärjestyksissä. Hallinto-oikeuksissa sovelletaan prosessilakina hallintolainkäyttölakia (586/1996).
Hallinto-oikeudet käsittelevät vuosittain runsaat 20.000 asiaa. Suurin osa asioista on valitusasioita, mutta hallinto-oikeuksissa käsitellään myös hallintoriiata-asioita ja alistusasioita. Käsiteltäviä asiaryhmiä on diaarikaavan mukaan lähes 300, mikä osaltaan kuvaa asioiden laajaa kirjoa. Hallinto-oikeudet ovat yleisiä alueellisia tuomioistuimia, joissa käsitellään pääsääntöisesti kaikkia hallintolainkäyttöasioita. Eräät asiat on kuitenkin keskitetty tiettyihin hallinto-oikeuksiin: Helsingin hallinto-oikeudessa käsitellään muun muassa kaikki arvonlisäveroa ja tulleja koskevat asiat.
Vaasan hallinto-oikeuden käsiteltäväksi kuuluu muutoksenhaku vesilain ja ympäristönsuojelulain mukaisista lupa- ja velvoittamispäätöksistä.
Hämeenlinnan hallinto-oikeudessa käsitellään muutoksenhaut maatilatalouden tuista, maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista ja maatalouden rakennetuista.
Pohjois-Suomen hallinto-oikeus käsittelee muutoksenhaut niistä tukiasioista, jotka koskevat porotaloutta ja luontaiselinkeinoja sekä eräitä kolttalain nojalla ratkaistavia asioita.
Hallinto-oikeudessa on hallinto-oikeuden ylituomari sekä muina jäseninä hallinto-oikeustuomareita. Hallinto-oikeuden toimintaa johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa ylituomari. Hallinto-oikeudet voivat toimia jaostoihin jakautuneena. Jaostoja johtaa jaoston puheenjohtajaksi määrätty hallinto-oikeustuomari. Hallinto-oikeustuomareiden lisäksi hallinto-oikeudessa on esittelijöitä ja kansliahenkilökuntaa. Hallinto-oikeuksissa on henkilökuntaa yhteensä noin 550 henkilöä.

Hallinto-oikeuden ratkaisukokoonpanot

Hallinto-oikeus on kolleginen tuomioistuin, joka on yleensä päätösvaltainen kolmijäsenisenä. Oikeuden jäseniä ovat hallinto-oikeuden ylituomari ja hallinto-oikeustuomarit. Eräissä asioissa, kuten mielenterveyttä ja lapsen huostaanottoa koskevissa jutuissa, käsittelyyn ja päätöksentekoon osallistuu lisäksi sivutoiminen asiantuntijajäsen. Ympäristönsuojelu- ja vesilain mukaisten asioiden käsittelyyn osallistuu lainoppineiden jäsenten lisäksi luonnontieteen tai tekniikan alan tuomareita. Normaali kokoonpano näissä asiaryhmissä on nelijäseninen.
Hallinto-oikeuksien on mahdollista ratkaista tietyt laissa erikseen määritellyt yksinkertaisemmat valitusasiat tavallista suppeammissa kokoonpanoissa. Edellytyksenä on, että asianosaisten oikeusturva ei vaarannu.
Kahden tuomarin kokoonpanossa voidaan ratkaista tietyt laissa luetellut asiat silloin, kun valitusasia on selkeä eikä siinä vaadita uudentyyppistä laintulkintaa. Tällaisia asioita ovat muun muassa eräät tulo-, kiinteistö- ja autoveroihin sekä rakennuslupiin liittyvät valitukset. Jos tuomarit ovat kaksijäsenisessä kokoonpanossa ratkaisusta eri mieltä, asia siirretään päätettäväksi normaaliin kolmen jäsenen kokoonpanoon. Yksi tuomari voi ratkaista muun muassa pysäköintivirhemaksua, ajoneuvon siirtoa, ajokorttiasioita ja joukkoliikenteen tarkastusmaksua koskevia valituksia. Lisäksi yksi tuomari voi päättää kaikista välitoimiksi luettavista täytäntöönpanokielloista sekä kieltää tai keskeyttää verojen ja maksujen ulosoton.

Asian käsittely hallinto-oikeudessa

Hallinto-oikeudessa asiat ratkaistaan pääasiassa kirjallisesti, mutta suullisten käsittelyiden ja katselmusten järjestäminen on viime vuosina yleistynyt. Suullisia käsittelyjä on paljon erityisesti lastensuojeluasioissa ja ulkomaalaisasioissa.
Asiaa käsiteltäessä valittajalla tai hakijalla on lähtökohtaisesti velvollisuus esittää selvitystä vaatimuksistaan ja niiden perusteista. Hallinto-oikeudella on kuitenkin ns. virallisperiaatteen perusteella vastuu siitä, että asia tulee selvitetyksi. Hallintolainkäyttölain mukaan hallinto-oikeus huolehtii asian selvittämisestä viran puolesta käsittelyn tasapuolisuuden, oikeudenmukaisuuden ja asian laadun edellyttämässä laajuudessa.
Hallinto-oikeudessa asiat pyritään käsittelemään vireilletulojärjestyksessä. Tietyt asiat käsitellään kuitenkin lain mukaan kiireellisinä. Kun asia on tullut vireille hallinto-oikeudessa, esittelijä valmistelee asiaa. Hallinto-oikeuksissa asioiden esittelijöinä toimivat hallinto-oikeussihteerit ja notaarit, joskus myös hallinto-oikeustuomarit. Esittelijä hankkii tarvittavat viranomaisten lausunnot tai selvitykset sekä huolehtii asianosaisten kuulemisesta.
Asian vireilletulon jälkeen tutkitaan prosessin edellytykset ja valitusasiassa hankitaan viranomaisen lausunto ja päätöksen perusteena olleet asiakirjat. Tämän jälkeen kuullaan mahdollisia muita asianosaisia ja valittajaa.
Asian esittelijä laatii ratkaistavana olevasta asiasta perustellun ratkaisuehdotuksen. Asiakirjat ja ratkaisuehdotus kiertävät tuomareiden tutkittavana, jonka jälkeen asia ratkaistaan hallinto-oikeuden istunnossa.
Hallinto-oikeus harkitsee kaikkia esiin tulleita seikkoja ja päättää, mitkä seikat ovat ratkaisun kannalta olennaisia. Jos päätöksen tekemiseen osallistuvat tuomarit eivät ole ratkaisusta yksimielisiä, siitä äänestetään. Myös asian esittelijä voi jättää eriävän mielipiteensä. Istunnon jälkeen päätöksen perusteluja voidaan vielä täsmentää ja kun ratkaisukokoonpano on allekirjoittanut päätöstaltion se annetaan asianosaisille ja viranomaiselle tiedoksi.

Korkein hallinto-oikeus

Korkein hallinto-oikeus on ylin hallintotuomioistuin ja se käyttää ylintä tuomiovaltaa hallintolainkäyttöasioissa.
Suurin osa korkeimmassa hallinto-oikeudessa ratkaistavista asioista tulee valituksina muista hallintotuomioistuimista. Osassa asioista on ensin haettava valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta.
Suomessa korkeimpaan hallinto-oikeuteen voidaan valittaa oikeudellisin perustein myös ylintä toimeenpanovaltaa edustavien valtioneuvoston ja ministeriöiden päätöksistä.
Korkein hallinto-oikeus voi antaa lausuntoja ja tehdä esityksiä lainsäädäntöasioissa. Se valvoo lainkäyttöä omalla toimialallaan. Tavoitteena on varmistaa, että hallintotuomioistuinjärjestelmä toimii kokonaisuutena ja tehokkaasti. Lisäksi korkein hallinto-oikeus nimittää hallintotuomioistuinten tuomareita yli vuoden mittaisiin määräaikaisuuksiin.

Korkeinta hallinto-oikeutta johtaa korkeimman hallinto-oikeuden presidentti. Korkeimman hallinto-oikeuden jäseniä kutsutaan oikeusneuvoksiksi. Oikeusneuvoksia on noin 20. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on lisäksi noin 50 juristia esittelijänä ja saman verran muuta henkilökuntaa. Korkein hallinto-oikeus toimii jakautuneena jaostoihin. Kansliapäällikkö johtaa kansliaa.
Korkeimmalle hallinto-oikeudelle saapuu vuosittain noin 6000 asiaa. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa lainkäyttöasiat ratkaistaan säännönmukaisesti viiden jäsenen kokoonpanoissa. Valituslupa-asiassa hakemus voidaan hylätä kolmen tuomarin kokoonpanossa. Lainoppineiden jäsenten lisäksi oikeuden kokoonpanoon kuuluu kaksi sivutoimista asiantuntijajäsentä vesi- ja ympäristönsuojelulain asioissa sekä patenttia, hyödyllisyysmallia ja integroidun piirin piirimallia koskevissa asioissa. Asiantuntijajäsenellä on riippumattoman tuomarin asema. Menettely on korkeimmassa hallinto-oikeudessa enimmäkseen kirjallista, katselmuksia ja suullisia käsittelyjä järjestetään vuosittain alle kymmenen.

Oikeudelliset tietokannat ja verkkosivustot

Tietokannan nimi

Finlex

Suomen oikeuslaitos

Onko sivusto tai tietokanta maksuton?

Sivusto on **maksuton**.

Internetsivusto Suomen oikeuslaitos sisältää tietoja Suomen tuomioistuinjärjestelmästä. Se on keskitetty verkkopalvelu, jossa annetaan tuomioistuimia, syyttäjiä, ulosottoa, oikeusaputoimistoja ja muita Suomen oikeuslaitokseen liittyviä julkisia elimiä koskevia tietoja.
Palvelussa on esimerkiksi myös hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien uusin oikeuskäytäntö. Korkeimman oikeuden, hovi- ja hallinto-oikeuksien sekä erityistuomioistuinten laajimmat tietokannat ovat Suomen oikeusministeriön ylläpitämässä maksuttomassa Finlex-palvelussa.

Päivitetty viimeksi: 02/02/2021

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä.Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.